

ВЛАДИСЛАВ ІВЧЕНКО

К Н И Г А

ВТРАТ І НЕСТАЧ

(збірка оповідань)

Темпора
2024

ЗМІСТ

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД АНДРІЯ	7
ЗА ТОЛІЧКОЮ	23
ВЧИТЕЛЬ-ГЕРОЙ	48
ГРЕК ПРИНОСИТЬ НЕЩАСТЯ	76
ПОЛЮВАННЯ НА «СВІНОРЕЗА»	113
ТАСЯ ТИСКИ	139
ПОЛІТ ЧАПЛІ	176
ТОЧКА НЕПОВЕРНЕННЯ	211
АНЖЕЛА	228
ОСОБЛИВОСТІ НАСТУПУ В УМОВАХ СТЕПОВОГО ЛАНДШАФТУ	254
ТІНА ТА РІК	308
НУ, БЛЯ!	332
ДИВО ПОЛЯКА	355
МАМА ПОВЕРТАЄТЬСЯ	369
ОДНОГО ПОНЕДІЛКА У ЖОВТНІ	389

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД АНДРІЯ

Андрій завжди прокидався рано. О пів на п'яту він тихенько підвівся з ліжка. Дружина спала, діти — у сусідній кімнаті, теж. Зазирнув, поправив ковдри. Два хлопчики семи і десяти років. Дивився на них. Дуже любив. Причинив двері, на кухні поставив чайник і вийшов у двір покурити. Вулицею проїхала машина, потім ще одна і ще. Це було дивно, в такий час їхнею вулицею ніхто не їздив. Потім голоси, хтось ходив вулицею і гучно говорив. Андрій нічого не розумів, вийшов з двору, побачив сусідку. Та розповіла, що почалося.

Андрій побіг додому, розбудив дружину, Наташу. Та не повірила.

— Як війна? Ні!

Крутила головою.

— Поліз Путін.

— Господи! Та не може бути!

— Може.

Вона заплакала у ліжку, втирала сльози, потім схопила Андрія за руку.

— Поїдемо до моїх!

— Машина розібрана.

— То збирай!

— Це — кілька годин.

— Збирай!

— Деталей немає.

— Як є збирай, нам треба доїхати до моїх!

— Чому?

— Війну краще у селі перебути! Тут, у місті, електрика зникне і все, приїхали! А там пічка, погріб з картоплею, колодязь з водою! Якось протягнемо! Збирай машину!

Андрій зітхнув і пішов до гаража, де стояли їхні старенькі «жигулі». Заднє праве колесо почало стукотіти. Зняв, розібрав, збирався поміняти амортизатор, вже замовив, але ще не забрав. Тепер став збирати зі старим. Подзвонив Саня Кот, кум, який жив аж за річкою.

— Чув уже?

— Чув.

— Хана! В мене жінчин брат на кордоні служить, каже, що їх знесли нахер танками, пацани ледь втекли.

— Танками?

— Колона ціла! На Оклунків пішла!

— Зараза!

— Я зараз до міськради іду, в тероборону.

— Так ми ж уже записалися.

— Може, зброю видаватимуть. А ти де?

— Та машину ремонтую. Наташка хоче, щоб вивіз її з малими в село.

— Ну, може, і правильно. А то ще місто бомбитимуть. А у вас же ментовка неподалік.

— Автомат і на мене візьми.

— Якщо даватимуть.

— І дзвони.

Андрій збирав машину, малі вже прокинулися, Наташа їх погодувала, винесла Андрію велику чашку чаю з молоком і шматки хліба з маслом. Витер руки, похапцем поснідав. Наташа торкнулася їхніх червоних «жигулів».

— Поїдуть?

— Поїдуть. Що там по новинах?

— Та жаж якийсь. Всюди кацапи пруть, бомблять.
Як так?

Наташа знову заплакала. Андрій допив чай і закінчив з машиною.

— Бензин у нас хоч є?

— Три каністри.

— Танька з роботи дітей в машину посадила і поїхала до польського кордону.

— До польського кордону не доїдемо.

Андрій доглядав машину, але було їй за сорок років, ще по місту можна було соватися, але в далекі подорожі пускатися не варто.

— Речі зібрала?

— Ага.

Якраз закінчили вантажитися, коли передзвонив Кот.

— Ну капець! Міськрада розбіглася, зброї не видають, що робити не кажуть!

— Щось вигадасмо. Зараз своїх відвезу і приїду.

— Кацапи, кажуть, вже під Будилкою!

— Та не може бути!

— Однокласник дзвонив!

— Та щось наплутав. Як повернуся, знайдемося.

Наташа забила речами весь багажник і заднє сидіння, хлопці змушені були покотом лежати на клунках. Андрій їхав неспішно, бо боявся, що ходова не витримає. В містечку було як ніколи багато машин. Хтось стояв у довгих чергах до АЗС, а хтось в бік Гусятинця, щоб звідти вибиратися до Києва.

Наташині батьки жили у невеликому селі, в бік від харківської траси. Дорога там була страшна, Андрій їхав на другій швидкості, часто взагалі переходив на першу і молився, щоб колеса не відпали на цих ямах. Кілька разів потикався на путівці, але ледь не застрягнув, бо

земля вже трохи розмерзлася. Далі тримався дороги. Хоч і розбита, але хоча б тверда. Саня ще подзвонив, сказав, що зброї не дають, до армії не беруть, то поїде до Оклункова. Може, там щось.

— І мене запиши там.

— Куди тебе записати? В тебе двоє дітей! Не лізь!

Наташа почала сварити, Андрій роздратувався, але мовчав. При дітях лаятися не хотів.

— Тато, а ти підеш на війну?

— Нікуди він не піде!

— Тихо! І так дорога херова!

Від траси там було кілометрів дванадцять, але їхали більше години, нарешті добралися. У тестя була велика цегляна хата на два входи. Коли будував, думав, що тут житимуть обидві доньки з родинами. Але доньки подалися до міст, то хата стояла порожня. Опалювати її всю було дорого, старі займали лише кухню та спальню, куди виходила пічка. Інші кімнати стояли закриті.

Батьки появи гостей здивувалися, про війну ще не чули. Бо до найближчих сусідів метрів триста, телевизор зранку не вмикали, а «брехунець» вже давно не працював.

— Війна? Як війна?

Теща заплакала, а тесть узяв Андрія за руку.

— Ходімо, допоможеш.

Завів на сінник, прошепотів на вухо.

— У мене одрізан є!

— Хто?

— Одрізан! І жменя набоїв!

— Що за одрізан?

— З «мосінки» зроблений. Дуло обпиляне і приклад дерев'яний теж, а так — зброя!

Андрій ошелешено подивився на тестя, той задоволено усміхнувся.

— Звідки у вас одрізан?

— Коли Споживспілка збанкрутувала, ми розбирали на цеглу її крамницю біля сільради. А там у стіні схованка була. В ній — одрізан, револьвер і набої, по жмені.

— Звідки?

— Не знаю. Думаю, що від банд залишилося.

— Від банд?

— У наших краях кілька банд було, які комуняк били. Будинок, де потім крамниця була, належав одному дядьку, Грицяю, у того крупорушка була. Грицяя застрелили як бандита, родину вигнали, будинок забрали. А схованку не знайшли.

Андрій, сумніваючись, покрутив головою.

— Стільки років пролежав, що там з нього залишилося...

— Він у мене у маслі весь, жодної іржі! От що з набоями, не знаю.

— А револьвер?

— Револьвер Мишко Голоша забрав. Ми ж удвох крамницю розбирали. Кинули на пальцях, кому першому обирати. Мишку випало, він револьвер узяв, а мені вже одрізан. Я його на горищі тримаю. Діставати?

— Та почекайте трохи.

— Що ви там шепочетеся?

— Та нічого. Ходімо снідати! В нас борщ настоящий, з півня!

У тестя був і самогон, випили по чарці, поїли борщу, потім ще Наташа швиденько насмажила млинців. Подзвонив Кот, сказав, що в Оклункові зброї не видають, у військкоматі черги, беруть тільки тих, хто з досвідом військової служби. Саня відслужив, а потім у АТО воював більше року.

— Мене узяли, зараз автобус чекаємо. Я про тебе спитав, але сказали, що з судимістю не візьмуть.

Андрій зітхнув. Та клята судимість йому вже багато чого зіпсувала. У тюрму Андрій потрапив по дурості.

На танцях в «Молодості», головній оклунківській дискотеці, Андрій з друзями зачепилися з якимись пацанами, ті полізли битися. Андрій був боєць досвідчений, ріс же на Гумці, районі гуртожитків Гумзаводу, найнебезпечнішому місці Оклункова, то швиденько завалив двох. А третій вихопив ніж. Андрій з розповідей старших товаришів знав, що від ножа треба тікати. Побіг. Нападник кинувся за ним. Серед натовпу танцюючих була одна дівчина, яка подобалася Андрію. То просто тікати він не збирався. Маневр. Вибіг з «Молодості», побачив купу піску. Щось ремонтували. Схопив жменю, вискочив нападник. Кинувся на Андрія. Пісок полетів в очі, нападник заверещав, оступився і впав. Рука з ножем зручно лягла на сходах. Андрій вдарив ногою і руку зламав. Ніж випав і покотився сходами. Далі приїхала міліція, слідство і суд. Нападники були при зв'язках, то повернули все так, що культурно відпочивали, а якийсь босяк з Гумки напав і скалічив. Ніж з матеріалів справи безслідно зник, виявилось, що бачив його лише Андрій. Найприкріше було, що товариші Андрія, яких пресонули менти, теж про ніж забули. А це ж Андрій за них вписався, коли битися поліз. Суд дав три роки, прокуратура просила більше, але суддя бачив, що справа гнила, дав по мінімуму. Андрій відсидів два роки і був достроково звільнений. Повернувся до Оклункова, невдовзі зустрів Наташу, яка тут вчилася. Сказала, що або вона, або «мурчащі» товариші. Закоханий, поїхав за нею до Очеретівська, порвав з криміналом. Роботу знайти було важко, бо усюди муляла та судимість, але викручувався.

З'їв млинець і підвівся. Наташа нервово подивилася на чоловіка.

- Поїду до Очеретівська.
- Для чого?
- Не можу просто тут сидіти.
- Без тебе розберуться.

— Який же я мужик, якщо без мене?

— Андрію, ти вже раз поліз розбиратися! Вас же троє було, а сів ти один.

— Поїду.

Поїхав. У дорозі Кот подзвонив, сказав, що вже з мужиками в автобусі, їдуть у бік Києва, а кацапи, наче, вже під Оклунковим.

— Та не може бути! Як під Оклунковим?

— У мужиків знайомі в селах. Годину тому танки пройшли Ставки. А це ж вже зовсім біля міста!

Андрій скривився і заспокоїв себе тим, що піде в добробати. Там до анкетних даних не мають присікуватися, головне, щоб воював добре. А воювати він навчиться. Навчився ж колись битися так, що навалював і боксерам, і борцям.

Андрій почув якийсь дивний звук. Відчинив вікно у двері. Дійсно, щось гуділо. Комбайни чи що? Але які комбайни взимку? Андрій не розумів, озирався, але обабіч дороги був сосновий лісок, який не давав роздивитися. Он дорога брала ліворуч, до Мезенівки, яка була під самим російським кордоном.

Андрій вдарив по гальмах. Бо на нього, майже лоб у лоб, виїхав танк. Мехвод теж різко загальмував, танк багатотонно здригнувся, аж нахилився вперед, майже дулом у лобове скло вперся, зупинився. З башти танка виліз молодий хлопець у військовій формі.

— Бля, ну ти далбайоб! Ми ж тебе могли в блін разхуярить!

Андрій отетеріло дивився на танк. Так зблизька цю громадину ще ніколи не бачив.

— Слиш, чо гаварю?

Андрій кивнув.

— А на Баранькі как проехать?

— На Бороньки?

— Ага.

— Туди.

Андрій кивнув назад.

— Туда? А по карті вроді не туди.

— Туди, туди. Прямо, потім на розвилці ліворуч. Вам же до траси?

— Ага, на трасу, на харьківську.

— Тоді туди.

— Ну с'єбісь пока з дороги, щоб ми праєхали.

Андрій дав задній хід, з'їхав на узбіччя. Танки рушили. Один, два... десять, двадцять. Танки щедро плюювалися багнукою з траків. Після кожного танка Андрієві «жигулі» накривала хвиля багна. Подумав, що його наче обсцикають. Зчепив зуби і сполотнів. Тридцять. Вони їхали і їхали, інколи розбавлені вантажівками. Андрій нарахував тридцять вісім танків, плюс з десяток машин. Тридцять вісім кацапських танків! Набрав Кота, але той був поза зоною досяжності.

Завівся і поїхав. Треба було тікати, бо дорогу вказав хибну. Вона вела до ставка. Там стара дамба, якою навіть вантажівки боялися їздити. Танки точно мусили там провалитися. Їхав услід за колоною, щоб потім повернути до свого села. Побачив танк, що відстав. Мабуть, обламався. Двоє кацапів сиділи на башті і курили. Помахали йому. Андрій проїхав, побачив попереду хвіст колони. Зрадів, бо поїхали в бік ставка! Туди вам і дорога! Андрій повернув до села. Хотів забрати Наташу та дітей і їхати до Очеретівська, а потім на Гусятинець. Поспішав, розігнався і «спіймав» яму, пробив колесо. Поки поміняв, поки приїхав, уже почало сутеніти.

— На ніч нікуди не поїду!

Наташа була вперта, тесть і теща просили залишитися. Вимкнули все світло, сиділи в темряві і слухали новини, які зачитувала Наташа з телефона. Потім подзвонили сусіди, сказали, що кацапи вже в Очеретівську. Зайшли без бою, а ось у Будилці щось бахкало.

У новинах говорили про наступ на Київ та Харків. Усе було безнадійно і невтішно. Андрій дурів від того, що просто сидить тут, коли таке відбувається. Готовий був хоч пішки бігти. Але куди? Подзвонив сестрі до Оклункова. Вона приголомшила звісткою, що в місто зайшла колона кацапських танків.

— Коли перші на Майдан виїхали, хвіст ще біля Гумзаводу був! Уявляєш, скільки там танків було?

— А наші що?

— А нічого. Улили всі.

Андрій скривився. Вирішив, що треба пробиватися на Київ. Самому. Машину залишить Наташі, піде пішки. Спочатку до траси, потім до Гусятинця, а там уже якось буде. Просто так сидіти тут не збирався. Кілька разів набирав Кота, але той не відповідав. Хоча б не наштовхнулися на кацапські колони. Що вони в своєму автобусі могли зробити проти танків?

Андрій місця собі не знаходив, коли на вулиці щось загуркотіло. Потужні промені прожекторів освітили хату і нахабно залізли у вікна. Під'їхало щось важке, застукали у вікна, що виходили на вулицю.

— Я вийду, сидіть тут!

Тесть пішов до воріт, Андрій обережно визирнув у вікно. Пара панцерників, з яких лізли озброєні автоматами люди. Голоси у дворі, потім тупотіння, зайшли до хати. Увімкнулося світло. Кілька російських військових. Старший наказав приготувати поїсти і нагріти побільше чаю. З кимось говорив по рації, матюкався, що забезпечення відстає, де обіцяні паливозаправники?

Андрій разом з малими і дружиною сидів у кутовій холодній кімнаті, скам'янілий від приниження, що в хаті господарюють чужі, а він нічого не може вдіяти. Потім почув, як офіцер комусь доповідав про чотири танки, які довелося залишити, бо застрягли на дамбі біля ставка. Ледь помітно посміхнувся. Хоч щось. Хер вони

витягнуть ті танки з багна! Хіба до літа чекати, коли підсохне!

— Ей, молодуха, а ти чо расселась! Гатовь хавку!

До кімнати зайшов один з кацапів. Молодий, плечистий.

— Та я сама все зроблю!

Кацап на переляканий голос тещі уваги не звернув, зухвало дивився на Наташу.

— Слишиш плохо что лі?

Андрій став перед Наташею.

— Не лізь до неї.

— Чо?

— Не лізь.

— Ти чо, хахол, приказивать мнє будєш ?!

— Не лізь.

Кацап замахнувся кулаком, наче збирався вдари-ти. Андрій знав цей фокус, не відсахнувся. Кацап скри-вився.

— Смєлий?

Андрій думав про автомат, що висів на плечі цього кацапа. Схопити, пристрелити цього, потім... Жодного потім не було. У сусідній кімнаті озброєні кацапи, на дворі їхні панцерники, там було ще багато бійців, всіх не перестріляє.

— А єслі так?

Кацап скинув автомат з плеча, наставив на Андрія і клацнув затвором.

— Ігнатєв, што ти тут витворяєш?

До кімнати зазирнув старший, полковник, з рацією у руках.

— Да хахол тут борзий попался, таваріщ палковнік! Вийбуєцця! Ану на колєні стал! На колєні, я сказал!

Ігнатєв прицілився Андрію у голову. Той стояв незворушний.

— Убері автомат! Сержант, блять!

Полковник додав у голос металу, і Ігнат'єв неохоче опустил автомат.

— Вишел атсюда.

— Он борзий...

— Вишел!

Ігнат'єв пішов, офіцер підійшов до Андрія, подивився йому в очі. Дебелий чоловік років під п'ятдесят, в бронежилеті і шоломі.

— Ану ідьом на уліцу, пагаварім.

— Ні! Ні! Будь ласка!

Наташа перелякано спробувала затулити собою Андрія, той аж заскреготав зубами від приниження. Офіцер скривився.

— Да спакойно ти! Еслі б хотел прістреліть, я би тут прістреліл. Просто пагаваріть.

Вийшли у двір. Андрій був у спортивному костюмі і капцях. На вулиці було холодно, але не помічав. Стали за кутом сінника. Полковник дивився на нього.

— А ти точно борзий. Я ж відел, как ти на автомат сержанта сматрел. Значіт так, чтоб утром тебя здесь не било. Понял?

Андрій кивнув.

— Іначе тебя Ігнат'єв прістреліт ілі ещю кто. Такіх борзих не любят. Точно понял?

Андрій кивнув.

— Ну і харашо. Сейчас пока сіді тіхо, не отсвечивай. Пошол в дом.

Андрій зайшов до хати, в коридорі зіткнувся з Ігнат'євим, який спробував вдарити. Андрій відхилився, вдарив сам, зчепилися, повалилися на підлогу, Андрій виборсався нагору і замахнувся, хотів вдарити так, щоб проламати нападнику обличчя.

— Стаять!

Полковник приставив до голови Андрія пістолет.

— В падвал его!

Андрія потягли до погребу, по дорозі били. Кинули і зачинили. Погреб у тестя був глибокий і великий. Діжки з помідорами, огірками, капустою і антонівкою. Консервованих овочів тесть не визнавав, тільки квашені та мочені. А ще гори картоплі, моркви та буряків, банки з салом і тушонкою. Андрій у темряві піднявся до дверей і чекав під ними. За годину двигуни загули і кацапська техніка поїхала. Андрія випустив тесть, за ним стояла Наташа. Кинулася обіймати.

— Все добре, вони нас не чіпали!

Голос її тремтів, здається, плакала. Зайшли до хати, налили Андрію чаю, а тому нічого в горлянку не лізло.

— Їхати треба.

— Хоча б до ранку дочекаємося! Ну куди на ніч?

Вляглися, Андрію не спалося, читав новини з тelenовела, потім просто лежав у темряві і думав. Намагався вигадати якийсь план дій. Але знав лише, що звідси треба їхати. Хоч куди.

Ближче до ранку трохи заснув, але неспокійно, то одразу почув гуркотіння двигуна. Підхопився.

— Наташо, лізь з дітьми на горище!

— Що? Для чого?

— Лізь!

Кацапський БТР з розгону виламав ворота і заїхав у двір. Ось вже удари автоматних прикладів у двері. Наташа з малими залізли, Андрій закинув до них драбину, двері виламали. Забігло кілька кацапів, першим той Ігнат'єв. Повалив Андрія, почав бити. Наташа закричала з даху. Спустила драбину, злізла.

— Не вбивайте! Будь ласка!

Кричала і плакала, Ігнат'єв реготав. За мамкою злізли і малі. Скривавленому Андрію зв'язали руки за спиною, поставили на коліна. Спробував підвестися, били.

— Тільки дьорнісь, пристрелю!

Ігнат'єв наставив автомат на меншого. Андрій важко дихав.

— А тепер, твар хахляцкая, поіграем в ігру! Прове-рїм, любїш лї ти сваєво піздюка!

— Ні! Ні!

— Завалї ебальнік каза, а то пристрелю спінагриза!

Наташа перелякано замовчала, Ігнат'єв нервово і задоволено посміхнувся.

— Ігра будет такая. Сїчас гвардії сержант Болганов будет счїтать до десяти, а я, старший гвардії сержант Ігнат'єв, буду смотреть тебе, салоед, в глаза. І еслі до счьота десять не увїжу, что ти борзость свою переламал, то разнесу твоєму малому бошку к хуям. Усьок? А еслі кто-то хоть піскнет, тогда я раньше разнесу. Всьо панят-но? Ну і ладушки!

Ігнат'єв смикнув затвором автомата, приставив дуло до голови меншого. Сам дивився в очі Андрїю.

— Начїнай, Вася.

— Адїн.

— Старайся, хахол, а то останешся без хахльониша.

— Два.

— Ніфіга не віжу!

— Трі.

— Да не, фігня.

— Четирє.

— Слиш, бандера, тє чо, виблядка савсем не жалко?

— Пять.

— Не, не верю. Может он не твой? Наставїла тебе рога блядіна?

— Шесть.

— Да ніхуя!

— Семь.

— Прощайся со щенком своїм.

— Восемь.

— Не убеділ.

— Девять.

Щось тихо задзюркотало, на підлозі в ногах хлопчика з'явилася калюжка. Старший сержант кивнув.

— Красива, канешна, но мені не піздюк твой обосцаний нужен, а взглядік твой, чтоб я відел, что ти прагнулся.

Ігнат'єв притиснув дуло до голови хлопчика, всі замерли, а він дивився в очі Андрію. Довга, наелектризована мить. А потім Ігнат'єв несподівано зареготав і прибрав автомат від голови хлопчика.

— Слиш, хахол, а смог ведь! Смог! Так на мене девки смотрят, когда хуй сосут! Ай маладца!

Ігнат'єв несподівано ударив Андрія ногою, потім ще раз і ще, додав прикладом автомата. Наташа закричала, менший знепритомнів і впав.

— Ох і цирк, блять! Ладна, пагулялі і хватіт. Паєхалі, пацантре!

Кацапи пішли з хати. Загуркотів двигун, панцерник поїхав. Наташа підскочила до меншого. Цілувала, трясла, він розплющив очі і заплакав. Андрія довелося плескати по щоках. Тесть зрізав мотузку з рук. Андрій підвівся, його хитало, наказав вантажитися. Потім з тестем поставили зламані ворота, якимось закріпили. Тесть щось хотів сказати, може, втішити, але побачив погляд Андрія і перелякано затнувся.

Виїхали ледь почало світати. Андрій повернув у бік Гребінки. На трасу не потикався, бо там могли бути кацапи. Їхав путівцями, неодмінно б застряг, але за ніч приморозило, то дивом проїхали. Вже в Гребінці зустрілася машина. Андрій мигнув фарами, зупинив, розпитав. Сказали, що на трасі до Оклункова кацапи були лише біля Гумзаводу, а якщо заїздити через Старий хутір, то чисто.

— Сідай за кермо.

— Ні, Андрію! Не треба!

— Сідай.

Подивився їй в очі, і Наташа опустила погляд, налякана тим, що побачила.

— В Оклункові їдь до моєї сестри, вона допоможе.

— Андрію...

Знову спробувала подивитися йому в очі, але не витримала і миті. Дивилася долі, кивнула.

— Сідай.

Сіла за кермо і поїхала до траси. В дзеркало заднього виду дивилася, як Андрій швидко ішов геть.

Він прийшов до Оклункова за три дні. Пізно увечері, малі вже спали. Худий, брудний, з перемотаним плечем під дірявою курткою.

— Господи, що це?

Наташа місця собі не знаходила всі ці дні.

— Та нічого, жити буду.

Зняв шапку, а під нею сивина, багато. Наташа аж скрикнула. Андрій насупився.

— Та тихіше ти. Вода гаряча є?

— Є.

— Набери ванну. А де Машка?

— Нас тут бомбили, злякалася, зранку на Західну виїхала. Дзвонила, що вже у Черкасах.

— От і добре. Як малі?

— Артема до бабки водила, переляк виливати. А то пісявся. Наче допомогло.

Андрій кивнув і пішов у туалет, довго там сидів, потім вийшов, роздягнувся і заліз у ванну. Обережно, щоб не намочити поранене плече.

Наташа дивилася на торбу, з якою прийшов чоловік. Зазирнула. В ній було два автомати, кілька ріжків з набоями, гранати, старий, наче з музею, одрізан, набії у пакеті і скручені кольоровою гумовою стрічкою пого-ни. Червоні, з товстою золотою смужкою поперек. По-

гуглила. Наче старший сержант російської армії. Торкнулася нігтем темної плями. Кров?

— Наташ, помий спину.

Зайшла до ванни, зазирнула Андрію в очі. І розплакалася. Погляд у чоловіка знову був живий. Обійняв, поцілував.

— Все буде добре, не плач.

Наташі хотілося в це вірити. І було дуже страшно.

ВЧИТЕЛЬ-ГЕРОЙ

Першими прибігли Танчик та Напа (був Наполеон, але скоротили). Молоді, здорові, майже і не запихалися, присіли під деревами, скинули розвантажки, поклали поруч автомати і закурили. Були з Києва, двадцять четвертого прийшли на блокпости, невдовзі роздобули по автомату, ходили у вилазки в бік русні, брали участь у перестрілках. Потім з тероборони записалися у ЗСУ, щоб служити разом. Хотіли одразу на фронт, але їх відправили до учебки, де їм було трохи нудно. Але що вже.

Курили, чесали животи, коли з будівлі сільської школи поруч вийшов солдат з рядном у руках. Невисокий, з сумним обличчям.

— Чуєш, Ромашка, а що там по хавчику?

— Не буде хавчика.

— Як не буде?

— Машина зламалася, не привезли обід.

— От фігня! Жрати ж хочеться! А далеко зламалася? Може, сходимо, заберемо бідони пішки?

— Та далеко, аж біля міста.

— І що ж тепер — нам з голоду пухнути?

— Та обіцяють нову машину прислати. Але ближче до вечора, привезуть одразу і обід, і вечерю. Дай прикурити.

Ромашка підійшов, стояв сумний, із піднятим коміром флісової куртки, який прикривав шию. Танчик дав цигарку, курили утрюх. Прибіг Шустрий. Як і всі, з повною розвантажкою і автоматом. Упрів, дихав важко, але усміхався. Шустрий ішов по кримінальній лінії, мав ходку за бійку і був під слідством за участь у рейдерському захопленні. Понятія, чесний бродяга, що мріяв стати стремягою, а там, може, і до злодія дійти. Шустрий був при Черкесі, авторитетному бандюку. Якось в ресторані під Києвом Черкес зачепив якогось бізнесюка, приїхала його охорона, почався махач, Шустрий поклав двох, одного так сильно, що повезли в лікарню непритомним. Потім за бізнесюка вписався якийсь грузинський злодій, у Черкеса почалися проблеми і він зробив Шустрого крайнім. Шістки злодія спіймали Шустрого і сильно побили, зламали руку. А Черкес сказав не рипатися і забути. Шустрий тоді сильно розчарувався в двіжі, второпав, що всім насрати на честь чи поняття, кожен лише береже свою кишеню і дупу. Шустрий жив у мамки в Бучі, коли зайшла русня. Шустрого арештували, могли і пристрелити, але побачили татухи, послушали базар і відпустили. Шустрий повернувся додому, а потім побачив, як русня пристрелила сусіда, хорошого мужика. Шустрий узяв ніж, зарізав на вулиці руснявого, забрав автомат (бронік не став, бо весь у крові) і подався в ліси. Вийшов до своїх, повоював в теробороні, а потім опинився тут.

Шустрий присів поруч, витер піт з чола, закурив.

— Ніхуйово побігали.

— Ага, Чай дав джазу.

Курили, дивилися, як з-за лісосмуги почали по одному з'являтися бійці їхньої роти. Нова бригада, з військовим досвідом був лише взводний Команча і компроти лейтенант Чайченко, або Чай. Місяць роту готували в учебці, тепер перекинули на фронт, але не на передок,

а на третю лінію оборони. Тут чутно було канонаду, але без приходів. Спокійно можна було жити, але Чай вимагав строгого дотримання повітряних тривог: за хвилину особовий склад мав залишити приміщення школи, де розмістили роту, і надворі чекати відбою. З лейтенантом намагалися поговорити, мовляв, для чого цей цирк? Але Чай був неблаганний, бо у нього кілька друзів загинуло від руснявих ракет, що прилітали далеко у тил.

Повітряні тривоги траплялися часто, Чай і взводні не давали халявити, бійцям набридло бігати, то рота у повному складі перейшла ночувати у шкільний сад. Хтось спав у наметах, а хтось і просто у неглибоких окопах, прикритих брезентом чи шифером. Літо, тепло, комарів майже не було. Відпочиваєш і чхати на тривоги.

То в школу бійці майже не заходили, тільки до їдальні, яку зробили в актовій залі, куди знесли з класів столи і стільці. Кухні у роти не було, харчі привозили у великих термосах вантажівкою, чергові їх прийма-ли, розсипали по мисках, розливали по кружках, потім мили посуд і прибирали. Спочатку мало хто хотів бути черговим, тоді Чай звільнив чергових їдальні від нічних нарядів і охочих побільшало. А сьогодні чергові були звільнені від марш-кидка з розвантажками і зброєю, то всі їм взагалі заздрили.

— Так, а ось і Ікс! Ну прямо чемпіон! Слухай, може, тебе Три Ікси назвати?

— Краще Ікс-Ель.

Ікс був з вищою освітою, вчився на військовій кафедрі, мав би отримати звання офіцера запасу, але закусився з начальником кафедри, який несподівано вишикував студентів і поставив вимогу всім коротко постригтися. Всі постриглися, але не Ікс. На наступному шикуванні начальник кафедри спробував залякати Ікса, погрожував відрахуванням, але Ікс тільки зарего-

тав. Ну і відрахували, корочки не отримав, то бігав тепер солдатом. Ікс був розумний, багато що знав, читав книжки і вчив усіх охочих грати у шахи. Бажало небагато, хлопці в роті були прості, то просто тупили у телефони, дивлячись ютубчик чи щось таке.

— О, Сивий. Сивий-сивий, а бігає добре.

Сивий був з якогось містечка під Оклунковим. Дійсно сивий, хоча ж усього тридцять шість, ранувато. Сивий у своєму містечку пережив окупацію, після чого зненавидів русню. Але не пиздів про це, в груди себе не бив, як бувало з іншими. Просто колись сиділи біля багаття, розмовляли про мрії: хтось хотів на море поїхати, хтось ремонт у хаті доробити, ще щось, спитали у Сивого. Він говорити не хотів, але причепилися, і тоді Сивий тихо сказав, що хоче вбивати русню ще. Оте «ще» всіх вразило, почали розпитувати. Сказав, що мстився русні і кількох вбив, ще коли був в окупації. Подейкували, що сивина у Сивого не просто так, мовляв, русня родину його вбила. Але потім в учебку приїздила дружина з дітьми, всі зітхнули з полегшенням.

Сивий умився, попив водички і приліг у тіньочку. Люди ще прибігали, хекали, хтось закурював, хтось пив. Прибіг Команча. Худий, чорнявий, носатий, дійсно схожий на індіанця, тільки пір'їни у волоссі не вистачало. Це Команча підготував маршрут марш-кидка і повів ним роту. Команча міг би прибігти першим, але вважав, що командир має бути з частиною, то затримався, щоб бігти з основною масою. Навіть не спітнів і подих не збився.

Зі школи вийшов Чай, спитав, як справи. Команча доповів. Чай вислухав. У лейтенанта трохи смикалося око, а коли нервував, то починав затинатися. Чай служив десь на півдні, в перші ж дні війни його батальйон був розтрощений руснявої авіацією й артилерією. Хтось загинув, хтось потрапив у полон. Чай тоді відступав з дещицею солдатів. Так і не дали бою. У цьому відсту-

пі, який іноді був більше схожий на втечу, потрапляли під потужні обстріли. Під час останнього Чая поранило. Міг би і загинути, але витягнув Змій, боєць, з яким Чай встигнув потоваришувати. Змія підколювали, бо дорослий мужик, а весь час дзвонив мамці. А Чай Змію заздрихав, бо його мамка була ватниця на всю голову, вже кілька років, як переїхала до родичів в Тулу і звідти інколи переконувала здатися, а коли Чай відмовлявся, то сипала прокльонами.

Змій тоді витягнув пораненого Чая до машини, а сам повернувся на позицію, яку мали тримати, поки наші не відійдуть. Що там зі Змієм стало, Чай не знав. Телефон його не відповідав, від батальйону майже нікого не залишилося. Чай сподівався, що Змій у полоні.

Після шпиталю Чая, у якого стало смикатися око, відправили у нову бригаду, яку почали формувати. Тепер Чай мріяв дати русні бій і помститися за загиблих товаришів та свою втечу херсонськими степами. Для цього добре готував роту: тримав строгу дисципліну, провадив заняття з тактики і стрільби, дбав про фізичну форму, вибив для роти пару тепловізорів і коптер. Чай і сам планував бігти марш-кидок, але викликали зі штабу батальйону, терміново треба було доповідати.

— О, Столиця! А ти добре бігаєш!

— Ну я ж нападник!

Столицею називали невисокого, міцного хлопця зі шрамом у ділянці серця. Колись хлопці грали у футбол на шкільному полі, Столиця роздягнувся по пояс і всі помітили. Спитали, що за діла? Столиця був спокійний, аж флегматичний, важко було уявити ситуацію, в якій його б вдарили ножом під серце. Столиця розповів історію, що одного разу в двері його квартири на Подолі (він дійсно був з Києва, тобто там і народився, тому і прозвали Столицею) подзвонили. Столиця чекав гостей, то відчинив, не спитавши, на порозі стояв якийсь хлопець,

який вдарив його ножом і втік. Столиця впав і, мабуть, стік би кров'ю, але прийшли гості, яких чекав, викликали поліцію і «швидку». Та, як не дивно, приїхала швидко, а потім ще не застрягла у київських корках. Все одно була велика втрата крові, Столиця майже тиждень був на межі життя і смерті, але вижив. Лікарі говорили, що лезо пройшло в сантиметрі від серця і він, взагалі-то, дивом не загинув. Того чувака, який вдарив Столицю ножом, спіймали майже одразу. Виявилося, що він сплутав поверхи. Його дружина бігала до коханця на четвертий, а Столиця жив на третьому, то фактично отримав ножа за чужий перелюб.

— Той чувак що, не вмів рахувати?

— Та він вгашений був, напився, щоб не страшно, то і збився з ліку, ішов на четвертий, а подзвонив у двері на третьому. І я ж тих коханців чув!

— Чув?

— Ага, бо жінка дуже гучно кричала, коли кохалися. Я в перший раз подумав, що, може, її катують, хотів поліцію викликати. Але виявилося, що то вона так кінчала чи удавала, що кінчала. Вона потім до мене у лікарню приходила.

— До тебе?

— Ага, просила вибачити її чоловіка.

— Тобто спочатку роги наставила, а потім просила вибачити?

— Так. Сказала, що оцінила його почуття, що от він готовий був убити за неї.

— А ти що?

— Та послав подалі. Мене ледь не вбили, а вона почуття оцінила.

— І що з тим чуваком?

— Посадили. Сім років. Уже мав вийти.

— Ох, Столиця! Як же по-дурному міг загинути!

— Та по-розумному мало хто гине.

Столиця добре грав у футбол, клепає гарні голи, зі всіма був у нормальних стосунках, носа не задирав, хоч і з Києва.

Столиця одразу пішов митися до душу. З водою у цих степах були проблеми, але Столиця знайшов ставок за кілометр, а ще стару металеву діжку з-під квасу, а потім і тракторець. На ньому їздив до ставка, набирає там воду, привозив до бака на високих палях, від якого вода ішла у чотири душеві кабінки. Вони здебільшого стояли порожні, бо мужики були прості, багато з місць без центрального водопостачання, то цілком нормально обходилися миттям раз на тиждень і отого щоденного полоскання не розуміли.

Мороки з водою було багато, від нарядів Столицю не звільнили, але він все одно займався водою, бо дуже любив митися. От і зараз зайшов і вже фиркає у кабінці. А ще всіх дивував, коли ходив у душ після туалету, підмивався. Пацани у роті були прості, то спочатку напружувалися, чи немає тут якогось гомосексуалізму. Але потім дізналися, що у Столиці залишилися в Києві дружина і двоє дітей, то заспокоїлися. Мовляв, у кожного свої дивацтва, от цей миється, наче качка.

— Ох, Столиця, що ти робитимеш, коли нас на «нуль» переведуть? Там не те що душ прийняти, там вмитися може не буде чим! В чотирнадцятому було так, що я більше місяця не мився!

— Та вже якось буду, Команча.

Столиця усміхався і продовжував митися щодня і по кілька разів. Зараз вийшов, замотаний у рушник, став на сонці, сушився.

— Ось і Чапля прилетів!

Чапля був з села, тихий та мрійливий. Щодня дзвонив доньці. У Чаплі було смішне татуювання на руці: чапля, але намальована наче першокласником. Судячи зі слідів, Чапля намагався те татуювання виводити, але

не дуже успішно. Тепер приховував, але пацани помітили і дуже реготали. Почервонілий Чапля пояснював, що якось, ще молодий був, напився з приятелем і той запропонував набити татуху. Зранку Чапля прокинувся і побачив на руці той шедевр.

— Ну що, Чапля, як ти?

— Та норм.

Чапля дихав важко, аж трохи сполотнів, втирав піт. Присів і заплющив очі. Був наче неживий. Але задзеленчав телефон, і Чапля легко підхопився, відійшов балакати з донькою.

— Так, он Поляк біжить.

— Ага, з хвостом.

Поляк був міцний чоловік за сорок. Багато років прожив у Польщі, через що і отримав позивний. За Поляком хвостиком ходив Юрчик, невеличкий і негарний. Десь у Польщі і познайомилися. Зараз Юрчик ледь ішов, Поляк тримав його під лікоть. Спочатку були жарти про орієнтацію, але потім Поляк сказав, що в'їбе кожному, хто так пожартує. І навіть Шустрий дав задню, бо у своєму минулому житті добре навчився відчувати, чи будуть за словами і дії, чи це просто балачки. У роті ніхто не сумнівався, що Поляк в'їбе, а пацани з його відділення, як-от Сорока, Чіка, Ангола чи Аусвайс, теж впишуться. Он і вони вибігли. Весь час трималися разом. Підійшли, скинули розвантажки, поклали зброю і пішли вмиватися. Потім полягали. Рота поступово збиралася.

— О, а ось і Грек! Грек, ти як?

Грек вибіг до школи останнім. За ним вже не бігли, а йшли ті, хто вибився з сил. Грек скинув розвантажку і автомат, пішов до бака з питною водою, присмоктався, довго та жадібно пив.

— Грек, тобі треба позивний змінювати! Бо п'єш, як верблюд! Будеш Кемелом!

Шустрий любив жартувати, бійці зареготали, Грек пив далі.

— Дивися, Грек, горб виросте, якщо стільки пити-меш.

Грек все пив і пив.

— Так а чо, обід буде?

— Ні, машина зламалася.

— То що ми, сьогодні лапу смокчемо?

— Та ні, ротний наказав черговим гріти воду на чай і різати бутерброди. Під'їмо, потім вечерю привезуть.

— О, ну хоч щось.

Хлопці лежали і сиділи, курили, попивали воду, хтось вже і насіння лускати почав. Підійшов Чай.

— Ну що, хлопці, важко?

— Ага.

— Але тренуватися треба. Бо зараз війна маневрена. Це до двадцять четвертого було, що в один окоп заліз і сидиш там роками. Один окоп, один бліндаж. Там пацани такого понакопували! Апартаменти цілі! Інтернет, електрика, в одного мого товариша навіть пралка в бліндажі стояла!

— Пралка!

— Пралка! Але то було. А зараз сьогодні ти тут, а завтра там, післязавтра знову в новому місці. То треба вчитися рухатися, інакше знищать.

Хтось кивав, хтось просто лежав. Розуміли, що треба тренуватися, але важко було бігти таку дистанцію по спеці, та ще й з розвантажкою.

— Ну що там, Команча, всі вже прибігли?

— Та ще з десяток залишився. Так, он Чотири пальці, он Коляндр, он Шуга. Диви, ідуть, наче живі мерці!

Всі зареготали, бо останні дійсно ішли, наче зомбі з кіно: важко і похмуро.

— А он Мухомор! Ти за грибами бігав?

Мухомор був з Полісся, жив у Києві і там підсів на гриби. Не проти був і інших експериментів. Але тепер йому було не до грибів: плентався ледь живий.

— Що, Мухоморе, поганий прихід?

Всі згадали розповідь Мухомора, як колись гриби його погребли і він опритомнів десь далеко у лісі, куди забіг у психоделічному шалі. Став повертатися додому, перестріли прикордонники, притім білоруські. Виявилося, що Мухомор забіг на кілька кілометрів у Білорусь. При тому, що хутір, на якому Мухомор закинувся, був від кордону за дванадцять кілометрів. Отаке.

— Пиздець, ледь живий.

Мухомор підійшов і впав на землю з розвантажкою і бронежилетом. Обличчям у землю.

— Та зніми ти.

Не відповів, тільки трохи закрутив головою. Хекав у траву.

— А он і Чотири пальці.

— Ага, і Кропива.

Кропива в учебці прославився тим, що напився, спіймав білочку, вибіг голяка з табору і заскочив у зарості кропиви, яка його так сильно пожалила, що Кашпіру, ротному медику, довелося відправляти Кропиви до лікарні. Так то мужик непоганий, але п'яниця цей Кропива був. Від призову ховався на хуторі в лісі, пиячив, а потім дружина привела дільничного і той відвіз до військкомату. Дружина говорила, що армія мала врятувати від того, що зіп'ється. Але сам Кропива був упевнений, що дружина хоче отримати похоронні. То часто дзвонив їй і дражнив, що помирати не збирається, хай не сподівається.

— Що там, Команча.

— Та Карася ще немає.

— А де він? Карася хтось бачив?

— Та позаду десь плентався.

— Команча, він там хоч не знепритомнів з серцевим нападом?

Око у Чая засмикалося сильніше. Згадав, що у сусідньому батальйоні при марш-кидку боєць помер від інсульту, через що почалися перевірки, ціла купа неприємностей. Чай скривився. Карась не тільки у взводі, а й у роті був найстарший. Досить підтоптаний чолов'яга з посередньою фізичною формою. Чай подивився на Команчу, той кивнув.

— Зараз розберемося.

Підійшов до Шустрого.

— Сходи по маршруту, приведи Карася.

— Слухаюся.

Шустрий підхопився. Коли тільки прийшов до взводу, то спробував з Команчею закуситися. Вийшли сам на сам, Команча завалив Шустрого різким аперкотом лівою. Після того Шустрий Команчу став поважати. Ось і зараз не бичився, що не хоче іти.

— Автомат візьми.

Команча завжди був при автоматі, бо не довіряв місцевим.

— Вони тут через одного сепари!

Команча у чотирнадцятому потрапив в оточення, виходили полями, зайшли в якесь село купити хліба. Команча зайшов до крамниці, вже виходив, коли зіткнувся з двома сепарами, яких привели місцеві. Сепари були такі самовпевнені, що навіть зброю не наставили. Команча ввалив першому, потім другому, втік. А кількох його товаришів сепари таки полонили, один так додому живим і не повернувся.

Шустрий узяв автомат і побіг назустріч останнім бійцям, які, захекані, човпли до школи. Карася серед них не було.

— Ох і Карась!

Шустрий побіг далі. Чай же зібрав командирів взводів, Команчу, Бізона та Сивого, і став вчити читати ма-

пи. Бійці ж далі відпочивали в тіньочку. Чергові у школі відкривали банки з паштетом і тушонкою, різали хліб та сир, робили бутерброди, кип'ятили у двох великих чавунах воду на чай. Щоб хоч чимось було перекусити. Озброєні чатові стояли на постах. До русні було далеченько, не те щоб Чай побоювався ДРГ, просто вважав, що треба готуватися до війни по-справжньому. Тому особисто перевіряв пости і міг на яму відправити, якщо заставляв вартового сплячим. То ніхто не спав, усі були насторожі, хоч жодних ексцесів ще не траплялося.

— Кашпір, а дай «зеленки».

— Для чого?

— Та ноги натер, до крові.

— Ось, оброби перекисом, а потім пластир наклеї.

До ротного медика Кашпіра вишикувалася ціла черга тих, хто натер ноги. Ще один потягнув м'язи на носі.

— Мухомор, та не прикидайся, все одно до шпиталю не відправлять.

Бійці реготали з пацана, який аж накульгував.

— Це ти грибів наївся, що аж ногу тягне?

— Та які тут гриби! Степ же! Сухо, наче в пеклі!

Мухомор розповідав про свої тріпи після вживання грибів, мріяв чимось і тут розжитися, хоча б «травкою», але у місцевих були лише самогон чи дешеве пиво в парі сільських крамниць. Але військовим не продавали. Як тільки приїхали в це село, Чай узяв Команчу та Шустро-го і пройшовся крамницями, де пояснив, що якщо хоч грам алкоголю солдатам продадуть, то будуть покарані за законами воєнного часу. Потім зупинили місцевого п'яницю, який здав усі самогонні точки. Чай пройшовся і по них. Подіяло, солдатам не продавали навіть безалкогольного пива.

Останні бійці допленталися і впали у садочку, Кара-ся не бачили, мабуть, відстав давно. Хлопці стали обгово-

рювати тему грошей: якщо зараз Карась гигне, то чи буде це рахуватися, як смерть на війні, з відповідними виплатами родичам, чи ні? Більшість вважала, що не буде.

— Шкода Карася, він же на ті гроші розраховує.

— А для чого йому гроші, якщо загине?

— Та в нього синок — ігroman. Програв купу грошей, колектори Карася за зябри беруть, ось він і кинувся за бойовими, сподівається розплатитися.

— Так хай запрошує колекторів сюди, ми їх тут зустрінемо!

Хлопці стали сміятися і уявляти, як би зустрічали колекторів. У багатьох були кредити, тож колекторів не любили.

— Ромашка, а ти що, посрати ходив?

— А що таке?

— Та ми думали, що знову вішатися.

Всі загиготіли з Ромашки, який вийшов з кушів.

— Ромашка, ти наступного разу у мене мотузку нормальну попроси, а то що ж ти на гнилому простирадлі вішаєшся? Несерйозно!

Ромашка кинувся до Танчика, який жартував. Мабуть, думав, що його будуть зупиняти, але ніхто не зупиняв, то Ромашка завмер перед Танчиком, який з посмішкою дивився на нього. Ромашка махнув рукою і відійшов. Від Ромашки пішла дружина, він це важко переживав, розповідав, що хоче померти, потім поліз у зашморг, але той порвався. Багато хто вважав, що Ромашка помирати не збирався, тому і зашморг зробив зі старого шнурка. Зараз Ромашка махнув рукою на Танчика і пішов у садочок.

— Хоба, Карась!

Вдалині, на стежині, що піднімалася до школи, всі побачили Карася і Шустрого. Карась ледь ішов, Шустрий ніс його автомат і розвантажку.

— Живий наче.